

1.10.2020

LAUSUNTO

Eduskunta

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys (129/2020 vp) eduskunnalle laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä annetun lain 3 §:n ja tuomioistuinsäädöksen 5 §:n muuttamisesta

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry kiittää mahdollisuudesta esittää näkemyksensä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen muutosesityksestä. Talentia pitää sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulakiin esitettyjä muutoksia pääosin kannatettavina.

Lausunnossamme keskityimme esityksen maksukattoa koskevaan 6 a §:ään sekä maksun perimättä jättämistä ja alentamista koskevaan 11 §:ään. Talentia pitää välttämättömänä, että jatkossa toteutetaan asiakasmaksulain kokonaisuudistus ja että samalla nyt 6 a §:ssä esitetty asiakasmaksujen seurantavelvollisuus siirtyy asiakkailta maakunnille. Lisäksi Talentia vaatii, että sosiaalityöntekijöille osaamiseen ja sosiaalityön sisältöihin nähden epätarkoituksenmukainen ehdotus sosiaali-työntekijöiden toimimisesta yleisenä neuvojen antajana asiakasmaksujen alentamista ja perimättä jättämistä koskevissa asioissa tulee poistaa 11 §:n yksityiskohtaisista perusteluista.

Maksukatto

Maksukattoa esitetään perustellusti laajennettavaksi uusiin palveluihin niin, että sitä kerryttäisivät myös suun terveydenhuollosta, tilapäisestä kotisairaanhoidosta, tilapäisestä kotisairaalahoidosta sekä eri terveydenhuollon ammattihenkilöiden antamista terapioiden perityt maksut. Samoin toimeentulotuesta maksetut asiakasmaksut kerryttäisivät maksukattoa.

Maksukaton seurantavelvollisuuden esitetään säilyvän asiakkaalla itsellään. Seurantaan tukemaan ehdotetaan asiakkaiden oikeusturvaa vahvistaen esityksen 2 a §:ssä, että jatkossa laskuun olisi merkittävä, kerryttääkö perittävä maksu maksukattoa vai ei.

Esityksen mukaan seurantavelvollisuuden siirtämistä pois asiakkailta on perusteltua tarkastella uudestaan asiakasmaksulainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä. Kokonaisuudistus arvioidaan olevan tarkoituksenmukaisinta toteuttaa samalla kun sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuu siirretään kunnilta maakunnille.

Talentia pitää välttämättömänä kokonaisuudistuksen toteuttamista ja siinä yhteydessä tapahtuvaa maksujen seurantavelvollisuuden siirtämistä asiakkailta maakunnille.

Esityksessä todetaan myös, että asiakasmaksulain mukaisen maksukaton yhdistäminen sairausvakuutuslain mukaisen lääkekaton ja matkakaton kanssa olisi varsin merkittävä muutos, jota ei ole mahdollista toteuttaa tämän hallituksen esityksen puitteissa. *Talentia esittää, että erityisesti paljon sosiaali- ja terveyspalveluja käyttävien ihmisten perustoimeentulon turvan sekä heidän tarvitsemiensa sosiaali- ja terveyspalvelujen tosiasiallisen käytön varmistamiseksi asiaa tulee selvittää niin osana asiakasmaksulainsäädännön kokonaisuudistusta kuin osana sosiaaliturvan kokonaisuudistusta.*

Maksun perimättä jättäminen ja alentaminen

Hallituksen esityksessä asiakasmaksujen alentamista ja perimättä jättämistä koskevan säännöksen velvoittavuutta ehdotetaan tarpeellisesti tiukennettavaksi. Kannatettava on myös säännös maksujen alentamisen tai perimättä jättämisen ensisijaisuudesta suhteessa toimeentulotukeen.

Hallituksen esityksen 11 §:n 4 momentin mukaan kunnan tai kuntayhtymän on ennen ensimmäistä palvelutapahtumaa tai sen yhteydessä taikka viimeistään maksua perittäessä annettava asiakkaalle ymmärrettävällä tavalla tieto siitä, mitä maksun alentamisesta ja perimättä jättämisestä on säädetty. Tietoa annettaessa asiakkaalle on annettava sen tahon nimi ja yhteystiedot, jolta asiakas voi tarvittaessa pyytää lisätietoja.

Säännöksen yksityiskohtaisten perustelujen mukaan säännös merkitsisi sitä, että jatkossa kunnan olisi osoitettava itse päättämänsä tarkoituksenmukainen taho, jolla olisi velvollisuus tuntea maksujen alentamista ja perimättä jättämistä koskeva sääntely ja neuvoa asiakkaita asiassa. Yksityiskohtaisissa perusteluissa säännöksessä tarkoitettu tahoksi nimetään esimerkiksi asiakasmaksupäätöksiä käsittelevä kunnan yksikkö tai sosiaalityöntekijä.

Talentia vastustaa näiden tehtävien osoittamista sosiaalityöntekijöille. Tarkoituksenmukainen taho on juuri kunnassa asiakasmaksupäätöksiä käsittelevä yksikkö, joissa on tehtävän vaatimaa erityisosaamista. Mikäli asiakkaiden havaitaan tarvitsevan kokonaisvaltaista sosiaalihuollon ammatillista arviointia tai sosiaalihuollon palveluja, on asiakasmaksuja käsittelevillä yksiköillä aina mahdollisuus ohjata heidät sosiaalityön tai sosiaaliohjauksen asiakkaiksi.

Laillistetut sosiaalityöntekijät ovat ammattiryhmä, joista kunnissa on jo vuosia ollut vakavia saatavuusongelmia. Myös tuoreimman (9/2020) työ- ja elinkeinotoimistojen ammattibarometrin mukaan sosiaalityön erityisasiantuntijoista on paljon pulaa tai pulaa koko maassa (<https://www.ammattibarometri.fi/kartta2.asp?vuosi=19i&ammattikoodi=2635&kieli=fi>).

Lisäksi on otettava huomioon, että sosiaalityöntekijät ovat tutkimusten mukaan voimakkaasti kuormittunut ammattiryhmä, joiden työmäärää on kevennettävä (ks. esim. Junnonen, Sanna-Riitta et al: Sosiaalityöntekijöiden työn kuormittavuus ja siinä tapahtuneet muutokset vuosina 2000 - 2012, Janus Vol 27 Nro 2, 2019; <https://journal.fi/janus/article/view/65729/41901>).

Huomattava on myös, että vastavalmistuneista sosiaalityöntekijöistä peräti kolmannes on ilmoittanut harkitsevansa alan vaihtoa (Landgrén Saana: Vastavalmistuneiden urapolut 2019. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia. ISSN 2242-3354. <https://talentia.e-julkaisu.com/2019/vastavalmistuneiden-urapolut/#page=1>).

Saatavuusongelmien, kuormittumisen ja alan vaihtohalukkuuden ohella asiassa on merkitystä myös sosiaalityön osaamisvaatimuksilla ja tehtävillä. Huomattava on, että sosiaalihuollon yleis- ja erityislainsäädännössä osoitetaan nimenomaan sosiaalityöntekijöille useita erityisosaamista edellyttäviä vaativia asiakastyön tehtäviä muun muassa palvelujen antamiseen ja päätöksentekoon liittyen. Lisäksi sosiaalihuollon ammattihenkilölaissa on määritelty sosiaalityöntekijän erityisiksi velvollisuuksiksi esimerkiksi sosiaalityön asiakas- ja asiantuntijatyön vaikutusten seuranta ja arviointi.

Osaamiseen ja sosiaalityön sisältöihin nähden ehdotettu tehtävä on epätarkoituksenmukainen ja siksi maininta sosiaalityöntekijästä yhtenä yleisenä vaihtoehtona neuvonantajaksi asiakasmaksujen alentamista ja perimättä jättämistä koskevista asioista tulee poistaa yksityiskohtaisista perusteluista.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry

Tero Ristimäki
puheenjohtaja

Jaana Manssila
erityisasiantuntija

